

asociación de
**escritoras
escritores**
en lingua galega
www.aelg.gal

ROTEIROS LITERARIOS POLA PROVINCIA DA CORUÑA 2020

ROTEIRO LITERARIO POLA VILA DE CEE
CON CONCHA BLANCO

COLABORA

Concello de Cee

PATROCINA

**Deputación
DA CORUÑA**

RUTA LITERARIA por Cee, con Concha Blanco

Data:

Nº de participantes:

Traxecto: 2800m.

Duración: 2h. (aproximadamente)

GUIÓN

Xustificación.

A vila de Cee é unha localidade moi axeitada para facer por ela unha Ruta Literaria, coma esta.

Desde séculos atrás rexístranse personaxes ilustres nados en Cee, coma Domingo Antonio de Andrade ou Fernando Blanco de Lema.

Xa falecidos, pero destes tempos, son tamén Francisco Mayán Fernández e Baldomero Cores Trasmonte.

Cee foi o berce do Batallón Literario da Costa da Morte que, durante uns anos, dinamizou a vida cultural da bisbarra a través da Literatura con publicacións de obras e revistas, recitais, mesas redondas e outras xuntanzas literarias.

Hoxe en día podemos contabilizar un bo número de escritoras e de escritores deste concello.

1ª PARADA -> CEIP “Eugenio López”.

Foi o colexio da maioría das e dos participantes nesta Ruta e tamén onde eu impartín clases durante 18 anos, polo tanto é un espazo significativo para todos.

Aquí explico en que consiste esta Ruta Literaria e quen a promove.

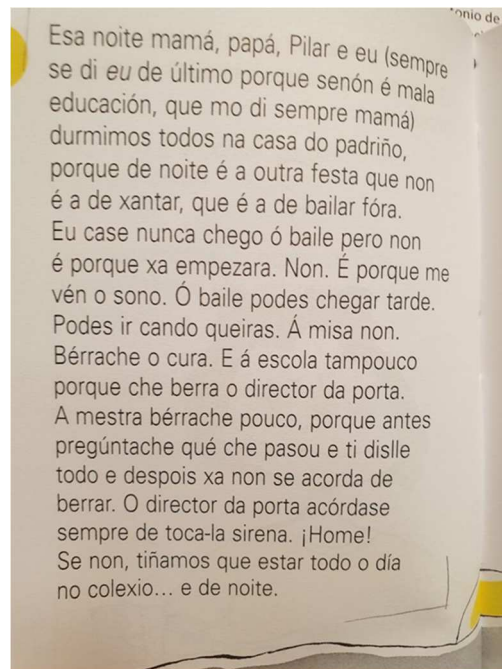
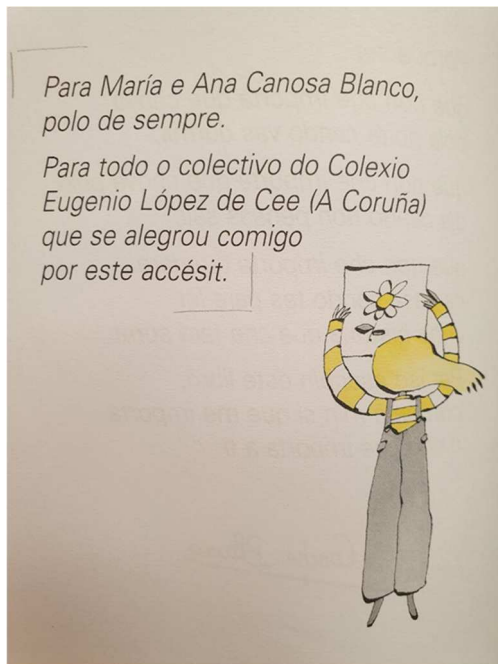
A seguir falo da importancia dos espazos nas obras literarias.

Actividades:

- A min que me importa!, libro meu co que acadei o Accésit Lazarillo no ano 1997.

Leo a dedicatoria que aparece neste libro que é precisamente para a Comunidade Educativa deste centro.

Leo parte dun capítulo, desenvolto tamén alí, no mesmo colexio.

- Quero que veñan meus pais, tamén da miña autoría.

Leo uns parágrafos por ser novamente este colexio, parte desa historia.

Hai dúas cousas que me arrepián: o colexio e a avoa Lucía. Arrepiánme, si, pero de forma diferente. A ver se me entendes. Mellor aínda: a ver se me explico:

Cando non hai colexio hai vacacións. Nas vacacións estou con meus pais, pois ou veñen eles ou vou eu alá, a Suíza.

Non penses que o paso moi ben naquel país. Por semana estou case todo o día só, na casa, vendo a tele, debuxando,... mentres papá e mamá traballan, que se erguen moi cedo. Pero non me

importa porque á tardiña e pola noite estamos xuntos, falamos moito e pasámolo ben. E os sábados e os domingos saímos de paseo, mércanme cousas e imos á cafetería. Eu tomo refrescos ou xelados. Ás veces merco as dúas cousas.

E o da avoa... Pobre. O da avoa é por outra cousa. Ocorreseme que se a avoa non existira eu estaría sempre con papá e mamá, porque ¿con quen me ían deixar? Irmáns grandes non teño... Meus tíos e miñas tías xa teñen os seus fillos, que son meus primos.

Só por iso ¡eh! Porque eu á avoa quéroa moito, moito. Se lle digo que os indios da miña clase me chaman Poti é capaz a ir ó colexio e montar unha que se ían lembrar. Pero eu non llo digo porque se lle oen chamarme Calriños cambiaríanme o nome de Poti por sabe Deus que. A papá si que llo diría. Papá viría ó colexio e botaríalles medo. Pero papá, xa sabes; non está aquí e eu non son un globo para chegar a Suíza.

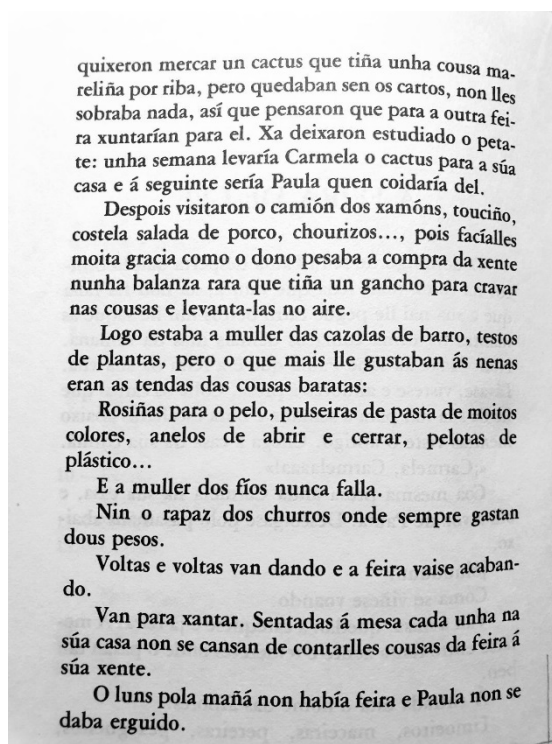
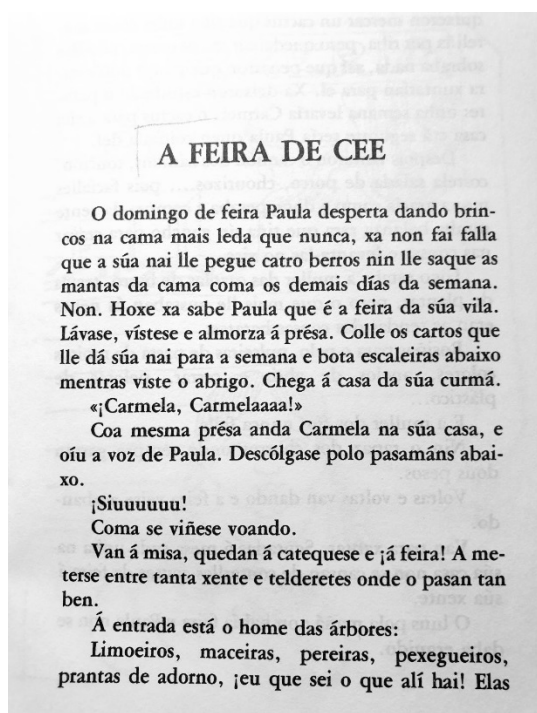
Pero a avoa non quero que morra ¡eh! Pero ti... ¿Estás tolo ou que? Gustaríame... ¡eu que sei! Que tamén traballara nunha fábrica, como mamá e non puidese atenderme. Si. Iso. Por exemplo iso. Que fora a unha fábrica.

2ª PARADA -> Casa do Concello. Praza Domingo Antonio de Andrade.

Amáis de ser a “casa de todos”, está situada no centro da vila e, polo tanto, resulta lugar estratéxico onde se concentra o maior número de lugares de ocio, comercios, así como o emprazamento da igrexa, o monumento a Domingo Antonio de Andrade, a Praza 8 de marzo (monumento á muller) e tamén o espazo onde se celebra cada domingo, ao aire libre o mercado-feira, que é un referente comarcal.

Actividades.

- Contos para a escola. O 1º libro da miña autoría.
Leo o relato “A feira de Cee”.

- O balcón do meu universo, da miña autoría.
Leo un parágrafo onde a escena se desenvolve nunha desas cafeterías e se
nomea outro edificio situado alí.

Eu erguín a cabeza para ollala cun sorriso nos beizos e humidade de bágaos nos ollos, mentres seguía encendendo e apagando o mecheiro coa propaganda da Xoiería Lingote. Eu non fumaba. Era dela. Estaba cun pito pola metade e apagouno preméndoo con forza no cinzeiro que tiñamos enriba da mesa, coma quen dá unha puñada na que descarga a xenreira.

Estabamos practicamente soas nunha cafetería da vila, tiñamos unha hora libre e decidimos saír do Instituto, eu debía achegarme á Oficina de Correos recoller unha carta certificada e quixo acompañarme. A cafetería Rodin estaba mesmo en fronte. *Aquí pódese fumar*, sabíao Flora, e entramos por esas dúas razóns.

—Ves? —díxenlle sacando do bolso unha minúscula bolsiña de tea presa á cremalleira dun peto interior do bolso por un cordón que lle fruncía a abertura. Amoseille o que gardaba no seu interior. Un anel. Un aro de ouro branco cun pequeno brillante.

—Xa me fago á idea —adiantouse ela—. Foi o anel de cando te pediu que casaras con el. Sorpréndesme, Lucía. Non te facía con tanta carga emocional encima.

—Pois non é o anel de pedida —quíxenlle aclarar ou mellor dito confundir mentres o apertaba nas mans dándolle voltas unha e outra vez—. Contareicho outro día.

—Coño! Xa son menos cuarto e fainos falta o tempo para subir a costa. Non vaia ser que cheguemos dous minutos e tres segundos tarde e o xefe de estudos nos pida un xustificante ou nos chante unha falta de media hora por aquilo de que é a mínima fracción de tempo.

—Pois eu lévolle o certificado que acabo de recoller.

—E eu o ticket do Rodin, ou a cabicha do cigarro, como alí non se pode fumar!

—Mellor unha declaración xurada alegando asuntos persoais.

Todo este diálogo irónico foi mentres camiñabamos, porque o xefe de estudos era moi meticuloso coa lei, sobre todo no tocante ás faltas e á puntualidade. A verdade é que a función dos cargos directivos non é fácil tarefa. Camiñamos en silencio e no último tramo de entrada ao instituto díxome *Conta comigo para o que queiras. As lembranzas non se poden borrar, pero hai que aprender a vivir con elas e que sempre nos permitan camiñar*. Eu tamén teño a miña historia, Lucía. Outro día falareiche dela.

Xa estabamos dentro do corredor do centro docente. Camiñamos cara a sala de profesores, alí premeume coa súa man un brazo por enriba do cóbado, collemos cadanseu material da clase que nos correspondía e subimos ás nosas respectivas aulas que naquela sesión estaban en diferentes partes do edificio.

3ª PARADA -> Monumento a Domingo Antonio de Andrade (a uns 20 metros da parada anterior).

A praza toma o seu nome deste ilustre persoeiro.

Os veciños de Cee homenaxeárono erguendo un monolito na súa honra, no ano 1990.

Domingo Antonio de Andrade (Cee 1639, Santiago 1712). Destacado arquitecto barroco, autor entre outras obras, da Torre do Reloxo da Catedral de Santiago e da Escaleira de Caracol de Santo Domingos de Bonaval, amais doutras obras relevantes (Catedral de Ourense...).

Actividade.

- Domingo Antonio de Andrade. Hijo ilustre de Cee, da autoría de Francisco Mayán Fernández.
Leo uns datos biográficos del.

BIOGRAFIA

Realmente, y después de lo escrito hasta ahora, estamos ya en condiciones de intentar exponer algo así como un primer esquema de lo que, algún día, puede ser la biografía definitiva de tan ilustre artista.

Domingo Antonio de Andrade nació en Cée, en el año 1639 (18). Era hijo de Domingo López de Andrade y su segunda mujer Alberta López. A los quince años, en 1654, era estudiante en la Universidad de Santiago; figurando su nombre en los cursos de 1654 a 1655 y de 1655 a 1656 como estudiante de Artes y Cánones; siendo curioso que, para identificarlo físicamente, se diga tenía un lunar en el lado izquierdo de la nariz.

Bonet Correa reconoce no tenemos noticia de él en los años que sucedieron a 1656 (19).

Sánchez Cantón sospecha que fue estudiante de cura y colgó los hábitos por unos amoríos rematados en matrimonio (20), creyendo también que viajó por España ayudado por su protector el Conde de Alba Real (21).

González García-Paz habla de una continuación de estudios en alguna universidad castellana, tal vez Salamanca o Valladolid; pero Bonet Correa se inclina más bien por Alcalá; teniendo en cuenta que, en 1656, cuando Domingo estaba aún estudiando en Santiago, un Antonio de Andrade, sin duda el hermano del artista, estudiaba en la famosa Universidad fundada por el Cardenal Cisneros.

Nada sabemos de ese período de 1656 a 1661 en que, según dijimos con prueba documental, le fueron vendidos sus bienes en Cée, heredados de su madre, por cierta condenación en que fuera condenado.

¿Qué condenación fue ésa de que habla el documento de 1661 descubierto por nosotros? El director del Archivo Regional de Galicia, a quien nos hemos dirigido, no ha dado todavía con el expediente a que

se refiere y yo continúo trabajando para llegar a conocer punto que ha de ser clave sobre los orígenes de la formación artística del maestro (22).

Lo que sí no cabe duda es que Domingo de Andrade terminó sus estudios, por cuanto firma con título de Licenciado y se sabe que éste no lo adquirió en Santiago.

OBRAS

Acaso de ningún artista español pueda decirse mejor esto de obras, porque Domingo Antonio de Andrade cultivó diversas manifestaciones desde la talla en madera y la piedra hasta las letras, la técnica militar y el dibujo; por eso, no nos extraña que Bonet Correa, hoy por hoy el mejor estudioso de esta gran personalidad, afirme que «trabajó para la gloria de la catedral de Santiago y que tan alto puesto ocupa en el arte español» (31).

Habiendo trazado un ligerísimo esbozo de lo que algún día será su biografía completa pasemos ahora a especificar aquellas obras en que entendió el Maestro que nos ocupa, agrupándolas en la forma siguiente:

A. OBRAS EN LA CIUDAD DE SANTIAGO

a) Dentro de la Catedral.

En 1665, trabajó, siguiendo los planos del Señor Vega y Verdugo, en el bucelón, templete o mausoleo para el tabernáculo del Altar Mayor del Santo Apóstol. En 1669 dio la traza para el revestimiento de dos pilares situados delante del altar. En 1694, por encargo del arzobispo Monroy y por la suma de seis mil reales, realizó las obras de la portada, bóveda del coro y otros detalles de la capilla del Espíritu Santo. En 1695, trazó los planos de la nueva sacristía, donde hoy se halla la capilla de Nuestra Señora del Pilar. En 1700, dio fin al Pórtico Real de la Quintana o Puerta Real; obra que, con arreglo a diseños del canónigo Vega y Verdugo y bajo la dirección de aquél, había construido el maestro José de la Peña y Toro, muerto en 1676, y llevó a cabo el segundo cuerpo de la Puerta Santa o de los Perdones.

Según Bonet Correa, no ofrece duda que el Pórtico Real de la Quintana es obra de Andrade; puesto que, en el frontispicio, se lee la fecha «1700» y «en una de las ventanas campea el escudo del arzobispo Mon-

roy, el gran mecenas del barroco santiagués, desde 1686 hasta 1715»; añadiendo que «hay que estudiarlo teniendo en cuenta no sólo las diferencias con la parte del cierre de la cabecera de la Catedral, obra de Peña de Toro, sino también en relación con la Torre del Reloj, acabada unos quince años antes de que Andrade rematase esta entrada, que sustituyó a la anterior realizada por su antecesor, que probablemente se alineaba con la Torre respecto a la plaza».

Andrade se decidió por una horizontalidad que realzara la esbeltez de la Torre del Reloj y como muy bien dice Bonet Correa sirviera a ésta de contrapunto a la vez que de peana.

Chamoso Lamas subraya la transición que la obra supone entre Peña de Toro y Andrade, decidiéndose por que fuera éste quien construyera la parte terminal a la muerte del primero. Ortega Romero aporta la moderna opinión de Ríos Miramontes, quien trata de demostrar que es obra de Andrade por aparecer en ella los elementos característicos de este artista, y a su vez Ortega Romero no discute que el cuerpo superior o peineta sí lo sea; pero, en cuanto al inferior, cree que Andrade «conservó la portada que existía con las cuatro gigantescas columnas y un sencillo entablamento», concluyendo que: «Cabe, por tanto la hipótesis de que Andrade en la calle central adosase a las gigantes columnas unos colosales estípites decorados con sartas de frutas, encajando sobre la puerta el enorme escudo con los floreros de los lados y añadiendo unos escudos en las ventanas» (32).

El Pórtico Real es verdaderamente un maravilloso conjunto, en el cual es evidente la influencia de Serlio en lo decorativo y no cabe duda que, al menos esta influencia, no puede ser obra de otro artista que Andrade. La grandeza y la armonía son alabadas por todos, no dejando de percibirse también cierto sentido de colosalismo miguelangelesco.

La actuación de nuestro artista en la Puerta Santa queda limitada a la apertura del nicho en que está la estatua de Santiago peregrino; utilizando el vacío en perfecta similitud con el del segundo cuerpo del Pórtico Real.

Pero de todas las obras de Andrade, no sólo en la catedral sino en el conjunto de su producción la que le ha dado más renombre fue la de la construcción de la esbelta Torre del Reloj de la Catedral compostelana, atrevida aguja de setenta y dos metros de altura que, lanzándose al espacio en explosión de delirio, eleva hasta las nubes el nombre del que la terminó hacia el año 1680,

4ª PARADA -> Casa da Cultura. Auditorio Baldomero Cores.

Leva o nome de Baldomero Cores, outro persoeiro salientable deste Concello. (Cee, 14/10/1929 – Santiago, 24/12/2014).

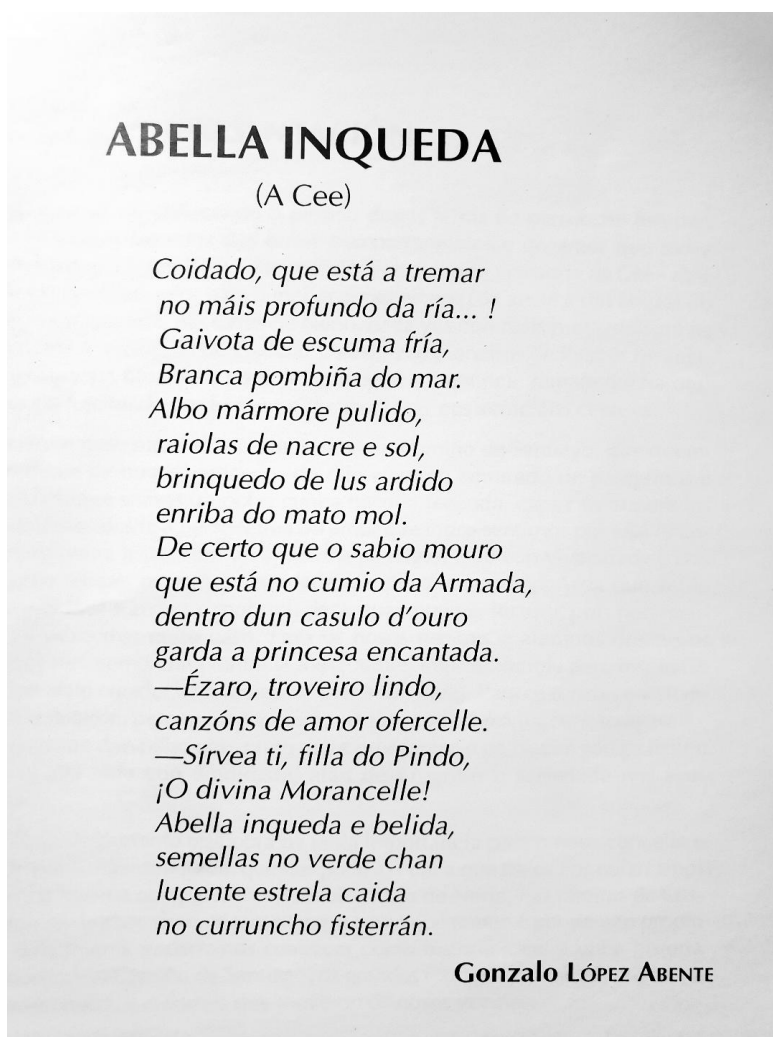
Avogado, xornalista, sociólogo, catedrático de Socioloxía na Universidade de Porto Rico, cronista de Cee e escritor.

Foi o 1º Letrado do Parlamento de Galicia. Entre as súas publicacións cito O libro negro da Galicia electoral e A constitución da Galeguidade.

Dirixiu un equipo de autores para a publicación da Historia de Cee,

Actividade.

- Historia de Cee, de Baldomero Cores e outros autores.
Leo o poema “Abella inqueda”, do autor muxián Gonzalo López Abente, co que se abre este libro.

Leo outros dous pequenos textos do mesmo exemplar.

A BUSCA DO VAKNER POLOS MONTES DE CEE

POR FERNANDO ALONSO ROMERO

En 1955 un mozo avogado natural da vila de Cee, Baldomero Cores Trasmonte, que algúns anos despois chegaría a ser un importante xurista e profesor universitario, escribía o seguinte na revista galega *LAR*:

En el viejo Finisterre, multitud de leyendas, de cantigas, de decires, de todo lo que constituye el viejo fondo de la historia popular, yace sumido en el olvido. Nadie se preocupa. Muchos viejos se llevan a la tumba todo su saber, concluyendo de este modo con algo del espíritu del pueblo. Porque, no se le dé más vueltas, quien ignora en parte el alma de su tierra, se ignora algo a sí propio. y es una pena. (Cores Trasmonte, 1955, 24)⁶⁶.

Penosa e triste era realmente a época na que Cores Trasmonte facía estas reflexións; eran os anos da posguerra: da Civil e da Segunda Guerra Mundial, nas que as dificultades para subsistir permitían a duras penas entreve-la riqueza etnográfica que se estaba a perder non só en Galicia, senón tamén no resto de España. Pero gracias á sensibilidade dalgunhas persoas que se daban conta da desaparición progresiva da cultura material e espiritual, podemos hoxe en día coñecer moitos aspectos etnográficos da bisbarra de Fisterra, de Corcubión e de Cee. De non existir esas mentes claras, hoxe teriamos que nos limitar a falar dese Occidente galaico de fin de século sen coñecer cáles foron as alegrías e as penas que sufriron as súas xentes, nin a cultura na que se desenvolveron. Afortunadamente non foi así, pois o interese dos fillos desa bisbarra por facernos ve-la importancia da súa terra, serviu non só para eleva-lo nivel educativo da poboación infantil, lembrémo-lo gran humanista Fernando Blanco, senón tamén para conservar gran parte do seu legado cultural.

Nesta Casa de Cultura, está a Biblioteca Municipal, que leva o nome doutro destacado veciño, Francisco Mayán Fernández (Cee, 30/09/1916 - Lugo, 5/09/2010).

Profesor de Xeografía e Historia, doutor en Filosofía e Letras e escritor.

Francisco Mayán Fernández, nace en la Villa de Cee (A Coruña) el 30 de septiembre de 1916. 1934. - Obtiene el título de Bachiller, en el Instituto de A Coruña. Se matricula en la Facultad de Filosofía y Letras (sección de Historia). 1936. - A media carrera, es nombrado Profesor de Geografía e Historia en el Colegio "Fernando Blanco" de Cee. 1940. - Obtiene el título de doctor en Filosofía y Letras (sección de Historia) en la Universidad de Madrid. 1944. - Profesor ayudante de clases prácticas de Historia Antigua de España en la Universidad Central de Madrid. 1946. - Director del

Señora de Carrasconte", de Villablino (León). 1953. - Profesor Titular de Geografía e Historia del "Centro de Enseñanza Media y Profesional" de Mondoñedo (Lugo) y desde 1963, Catedrático numerario en el mismo centro, donde siempre fue Director. 1978. - Catedrático numerario de Bachillerato, de Geografía e Historia.

Como escritor es autor de numerosas publicaciones, entre las que cabe destacar: Los franceses en Cee (A Coruña, 1941); El arquitecto gallego,

Actividade.

- Los franceses en Cee, da súa autoría.
Leo un parágrafo deste libro.

El Licenciado Molina, en su famosa “Descripción del Reino de Galicia” (Mondoñedo, 1550), dejó estampados estos versos tan pedestres como nemotécnicos para el que quiera recordar la situación geográfica del que va a ser escenario de nuestro trabajo:

“Luego adelante está Corcubión
Y no está muy lejos el puerto de Cée
Y a pocas jornadas se halla y se ve
El fin de la tierra según opinión”.

El desarrollo de esta comarca natural debió ser bien tardío, cuando en 1593 todavía no contaba la Villa de Cée con más de 117 feligreses (12). Luego prosperaron juntos Corcubión y Cée hasta que en la funesta fecha de 13 de abril de 1809 fueron los dos pueblos saqueados e incendiados por los soldados de Napoleón.

La zona que nos ocupa termina, como hemos dicho, en el mar, formando una de las pintorescas rías gallegas con las islas de Lobeira Grande, Lobeira Chica, Carromeiro Grande, Carromeiro Chico, Laja de Cée, Los Bois (de célebre leyenda) (13), los Aguillones, El Asno y otros escollos sin importancia.

5ª PARADA. Monumento aos defensores das liberdades e dos dereitos humanos.

Cee é unha localidade onde houbo un número considerable de represaliados da guerra, que foron fusilados na Coruña, no Campo da Rata. Por iso, no ano 1997, conmemorando o 61 aniversario, erixiron este monumento coma homenaxe.

Actividades.

- A misteriosa montaña de Pena Negra, da miña autoría, que ten a un fuxido da guerra coma un personaxe da obra.
Leo un texto.

«Era un amencer dos primeiros días do mes de Agosto. O amencer do día catro, do 1936. Non me viñera o sono en toda a noite. A idea era fixa. Xa quín estaría na beira da ría para cruzarmos.

Estaba seguro de que aquela fuxida sería por pouco tempo; dous meses, quizais. Se todos fixesen coma nós, aínda menos; pois, ó non haber loitadores non hai loitas e daquela estaríamos cada un na súa casa, coa súa familia, cos seus amigos... No seu medio.

Todo isto facíallo ver a Neves, a miña dona. Ela, aínda comprendéndome non deixaba de bagullar en silencio. Despedímonos.

(Blin mantivo agora outro longo silencio que os rapaces non romperon.)

Fora unha apreta diferente. Unha apreta que falaba, manseliña e agarimosamente.

(Volveu a calar.)

O neno —seguíu— durmía. Por sorte, aínda era alleo ás historias, tantas veces malvadas, dos grandes. Tiña dezoito meses. Biqueino a modo para non espertalo.

(Enmudeceu novamente.)

Volvín a ver moitas veces aquela cariña branca sobre a almofada, cos beizos entreabertos, pero só en soños, ou desperto, como agora, pero nunca máis na realidade.

(A cada paso cortaba o relato para poñerse a pensar.)

¡O neno! (reanudou). O neno era a estampa da felicidade.

Á volta —prometinlle— traereiche un lote grande de libras de chocolate, aínda que túa nai nos be-rre. Pero Neves non sorriu. Quizais ela, penso agora, percibira que aquela despedida era para sempre e ningunha promesa, por sinxela que fose, a podería cumprir.

(Nisto cambiou o ton de voz, estricou as pernas por segundos, volvéndoas a encoller de contado e dirixíndose ós rapaces, interrogou.)

¿Que outra cousa podía eu facer? Había poucos meses que os da miña quinta xuráramos bandeira. Volvera á casa cumprido. Neves e o neno necesitábanme. Ata que un desgraciado día estalou a guerra: irmáns contra irmáns e eu, coma moitos outros ¡tiña que ir ó fronte! ¡Tiña que cumpri-la obriga de arrisca-la miña vida por... polos ideais dos demais, porque eu nese tema... non os tiña. Os meus eran outros, que non se conseguían con armas nin coa forza física. Eran os de conservar unha familia unida polo respecto, polo cariño, polo traballo. Por todo iso si que loitaba eu día a día. Foi ese o motivo de decidi-la fuxida ata que rematase. Logo volvería. Pero as cousas saen como cadra e non sempre como un pensa.

Xaquín, un veciño tamén de Sorielo, pensaba coma mín e marchámo-los dous.»

—Blin; continúa contándonos as cousas que viviches —pèdiu Lidia.

«Pois... aló fomos Xaquín e eu con algún pertrecho. Pouco. Moi pouco levabamos.

O máis axiña que puidemos, subímo-la aba do monte Safal. Por alí deambulamos comendo como cadraba. A familia deixábanos, a unha certa distan-

cia, moletes de pan, e outras cousas de comer nunha zona determinada, pero nunca nos víamos. Era un perigo.

Isto durou pouco tempo, porque a consigna era que, se a vixancia estaba na vila na nosa procura, aparecesen na ventá da nosa vivenda, que se podía ver desde aló arriba, sabas brancas, un pouco colgadas cara a fóra. Houbo unha tempada que eso ocorría a cotío; así que, estivemos a pensar que debíamos cambiar de zona. Mentres, vivíamos en covas pequenas, das que tapabámo-la entrada con xestas.

Certo día, á media tarde, oímos falar a un rapaz. Era un monólogo consigo mesmo:

—Isto non estaba aquí onte. ¿Como puideron medra-las xestas a semellante altura dun día para o outro?

E comezou a tirar delas cara a fóra e nó-los dous cara a dentro, caladiños, mentres ladraba insistentemente o seu can. Cando se foi (estaba alí coidando vacas) puidemos respirar fondo. ¡Que susto!

Aquel feito apurou a nosa decisión: Esa mesma noite cambiamos de lugar. Era outro monte: «O Pedregal», nome que recibía pola cantidade de pedras que tiña. Todo el podía dicir de pedra. Era un labirinto. Desde alí non víamo-las nosas casas, pero tampouco facían falta sinais porque alí estábamos seguros.

No Pedregal, arranxamos con calma outra cova, máis ampla cá anterior. Tiñamos todo o tempo que queríamos e moviámonos por el con máis liberdade. Baixabamos polas noites ás leiras colle-los produtos do campo que necesitabamos para varios días.

Eu, de mozo, traballaba nunha carpintería e era, ó mesmo tempo, membro dunha banda de música. Tocaba o clarinete.

Outra das miñas afeccións eran as manualidades, polo que levaba sempre comigo, unha navalla. Tamén a tiña no monte. Aínda a teño hoxe —dixo, erguéndose para ensinárllela—. Así que me puxen a facer algo: cabalos, damas, reis, raíñas, torres, alfís e peóns. Era un taboleiro de xadrez.

—¡Ah! —botoulle Llidia unha ollada ó xogo.

O compañeiro —continuou— non sabía as regras, pero pronto fixo a aprendizaxe e ¡non vexades que partidas nos dabamos!

—¿E como conseguíste-las pezas de distinta cor? —picáballe a curiosidade a Lidia.

—Producto da imaxinación. Non sabedes vós o que se discorre cando a necesidade obriga. Esta foi unha das cousas que máis desenrolei.

—Pois —continuou— as pezas escuras foi do seguinte xeito: Collemos moras das silvas, que levo comido moitas, e aínda o fago cando é da época. Ó estaren maduras, aprétalas un pouco e deitan moi ben. Nese zume, mesturado con borralla, puxemos un xogo de figuras. Despois de dous ou tres días quitámo-las e, ó tempo que escorrían, secaban e quedaban tintas. Co paso do tempo ían clareando, pero eu repetía o proceso.

E digo «eu» porque Xaquín, daquela cova, decidiu irse á vila novamente «pasara o que pasara». E foise.

(Volveu a enmudecer Blin un bo anaco.)

Non souben del nunca máis —seguiu contando—. Atopeime moi só. Tremendamente só. A soidade é unha sensación difícil de describir. É terrible.

(A mirada do ancián perdeuse novamente no horizonte.)

Igual me daba durmir que estar esperto, comer

que pasar, andar vestido ou nu. O que si cobraba máis forza fora o desexo de non ser descuberto.

—¿Por que logo non retornaches co compañeiro? —desta vez foi Tucho quen falou.

(Tardou un pouco en responder.)

Nin tolo —dixo baixiño.

—¿Por que? —preguntaron os dous.

Baixabamos —comezou de novo Blin— á caída da tarde, cara a unha horta coa intención de repoñer existencias na «despensa». Decidíramos facelo a esa hora porque non era lúa chea, e a noite, demasiado escura, non nos deixaría face-la «colleita» sen estragar algunhas plantas ou árbores.

Era difícil que nos vise alguén, así que, as mangas longas das prendas que tiñamos xa levaban un nó feito para poder cargalas. Unha vez cheas, poñeríamolas polos ombreiros a xeito de albardas. Xa o fixéramos máis veces e funcionaba.

Nisto, eu decateime que un par de rapazotes viñan camiñando en dirección contraria á nosa, polo que, de non tomar unha reacción rápida estaríamos fronte a fronte en poucos segundos.

¡Aquí! —díxenlle a Xaquín colléndoo por un brazo e tirándonos ó chan tras unha pequena parede.

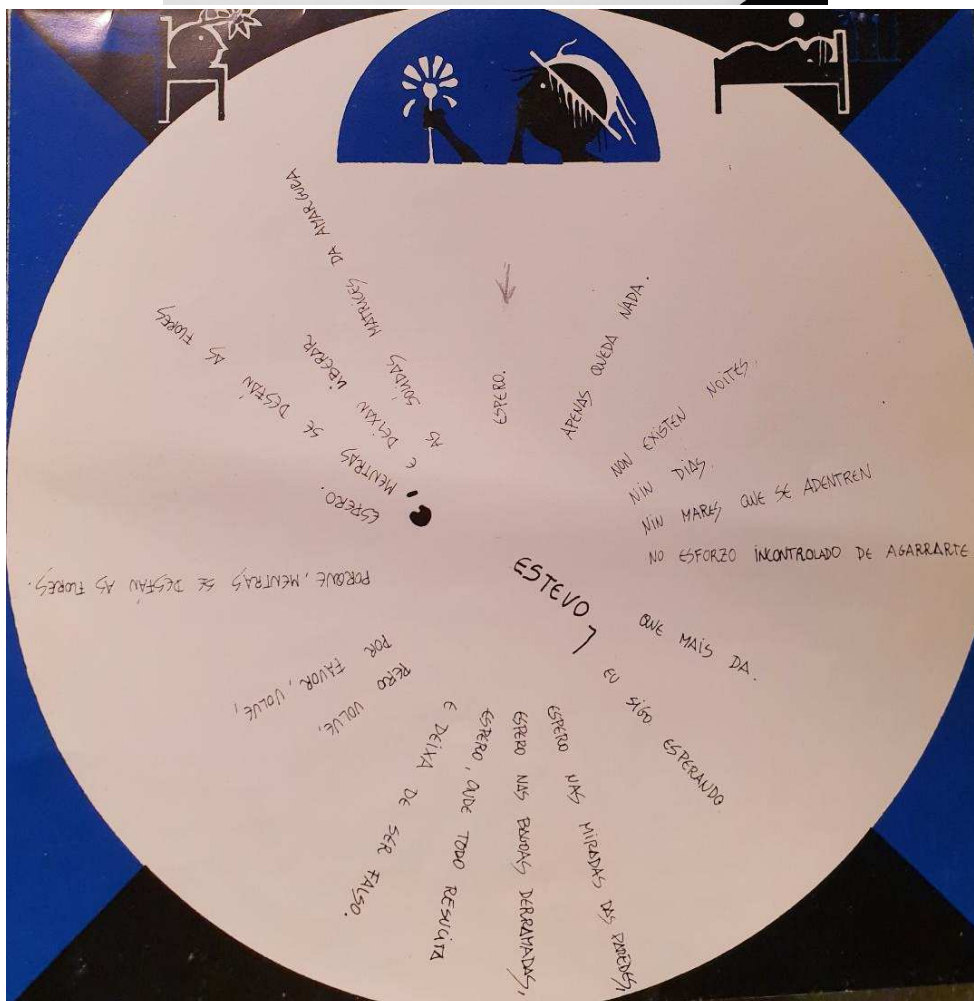
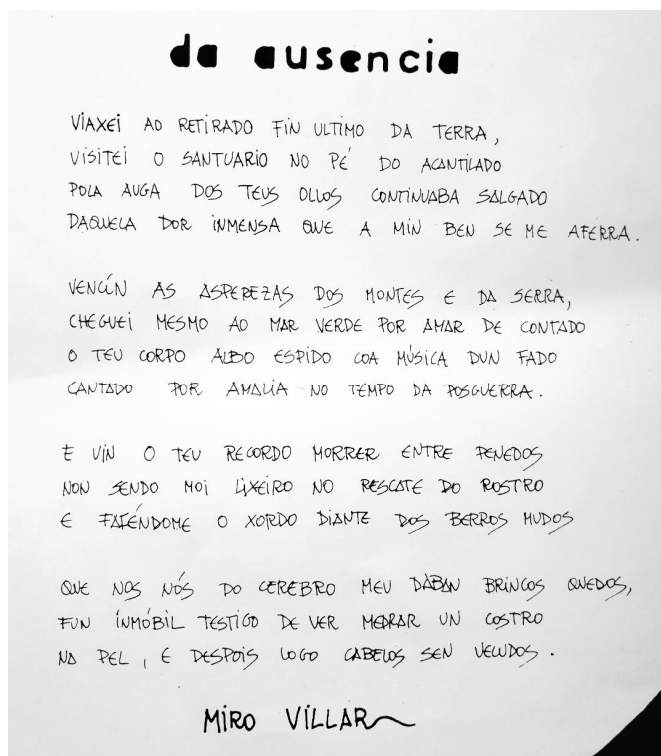
Xa se oían as voces dos xoves. Mellor sería que non lles entendese faragulla, pero non foi así. Falaban de nós.

—¿De vós? —sorprendeuse Tucho.

De nós, si. Non precisamente con nomes e apelidos. Dícían que no pobo aseguraban que no Pedregal andaban «dous fuxidos da guerra», que os vira unha dona ó lonxe, pero aínda así, co susto, quedara durante unha hora sen fala, pois disque teñen o pelo e a barba longa e andan rachados.

- UN MEDIO, de VVAA.

De aquí leo 2 poemas, de dous poetas ceenses, Miro Villar e Estevo Creus.

6ª PARADA -> Hospital.

A súa inauguración oficial o 16/10/1997, marcou un antes e un despois no desenvolvemento da vila no campo económico, cultural e social, afianzando a Cee como a cabeza máis visible e desenvolvida da comarca.

Actividade.

- Coa carauta posta, da miña autoría.
Leo uns parágrafos do capítulo X deste libro onde esa acción se desenvolve xusto alí.
-

II

Aparentaba ter sorte no comezo desa mañá de abril, pero como di o refrán “As aparencias enganan”.

Aparquei o coche naquel recuncho que aínda poucos descubriran. Deramos con el, Mauro e eu. Mauro, un compañeiro convertido no meu mellor amigo. Estacionar alí xa parecía un ritual. Nas rúas dos arredores da oficina procurabamos aparcar cada un o seu utilitario, circulando por elas sempre pendentes dalgún oco libre para colocalo. De non achar nada rematabamos naquel lugar que parecía reservado para calquera dos dous; o primeiro que chegase. É que a vila, de dous anos a esta parte parecía unha cidade en canto á circulación. Coa posta en funcionamento do Hospital Comarcal e o Centro Comercial, o tráfico incrementara moito ata se producir o caos en horas punta como as saídas dos colexios. Porque Cee, localidade, non chegaba aos catro mil habitantes censados, pero o movemento coa xente da bisbarra era significativo.

Mauro, ou aínda non chegara, ou xa achara un espazo libre por algures no traxecto, pensaba mentres pechaba coa alarma desde unha curta distancia.

Subín os banzos do edificio onde tiñamos a oficina, a pé. Facíao habitualmente. Un 2º andar non era canso e resultaba o primeiro exercicio físico do día. Era como activar o organismo que tanto o agradecía, case como a relaxación que me producía a ducha ao erguerme ou ao me deitar.

Xa estaba diante da porta do despacho. Case sempre estaba semia-berta, pero aquela mañá amosábase pechada. Lémbroo como se acabase de vivir hoxe mesmo aqueles momentos.

Busquei as chaves no bolso e abrín.

— Olaaa! Bos días –saudei en alto sen ver a ninguén.

Non responderon. Lidia saíu ao corredor; viña ao meu encontro. Traía os ollos vermellos das bágoas e rodeándome nunha aperta saloucaba sobre o meu ombreiro dereito.

Eu non entendía nada, pero a intriga durou pouco tempo.

— Que é o que pasa? Que coño ocorre aquí? –preguntei. Ollando ao redor axiña me decatei de que estabamos presentes todos os que cada día mantiñamos en pé á oficina da construtora. Todos non. Todos menos un. Antes de que Lidia pronunciara o nome de Mauro, xa eu botara en falta a súa presenza.

— Mauro, Mauro, Mauro –repetía Lidia saloucando.

— Que pasa con Mauro? Onde está Mauro? Quería eu saber inmediatamente. En poucos segundos o meu maxín procesou ducias de situacións que lle puideran ocorrer.

— *Un accidente* –respondeu alguén ao meu carón.

— Un accidente? Pero que lle pasou no accidente? Que foi? Merda, merda, merda. Non pode ser! Deus!!! Non pode ser! –Era unha maneira de liberarme da carraxe, da impotencia que me invadía.

Fora aquela a primeira vez que eu coñecín como doe a alma. Parece o gume afiado dun coitelo que entra suavemente na carne ata que dá co óso e xa non deixa de doer. Perdes as forzas nos brazos, nas pernas; non te aguantas de pé, porque tampouco oes nin ves.

Non fun quen de preguntar se estaba vivo ou morto. Desexaba con todas as forzas que algún dos meus compañeiros afirmase que aínda había unha esperanza de vida. Prefería a dúbida antes que unha verdade que non desexaba escoitar.

De súpeto perdín os folgos, a voz e a cor rosada da miña pel. Daniel suxeitome antes de me derrubar fisicamente e caer ao chan. Sentoume no sofá da entrada e refregábanme as mans e as meixelas.

Todos os compañeiros sabían da nosa estupenda relación; esa sintonía especial que nos unía.

Cando oín a Lidia que me dicía *Tranquila Nuria, tranquila, mentres hai vida hai esperanza*. Foi entón cando unha forza interior sacada quen sabe de onde me percorreu o corpo enteiro e xurei que Mauro non morrería. Esa enerxía positiva da que tanto se fala e eu nunca dera nin percibira.

Así como eu era das que almorzaba na miña casa, algúns compañeiros e compañeiras facíano na cafetería Central preto da oficina na que sete persoas traballabamos case a diario. Digo *case* porque había días que tiñamos que visitar obras fóra da zona e había que prescindir da presenza dalgún de nós. Sobre todo Daniel e Mauro eran os que máis se ausentaban.

Pois fora alí, na cafetería, onde Daniel soubo do accidente de Mauro. Na aldea do encargado do establecemento a noticia correra moi cedo como un regueiro de pólvora.

Un veciño que ás dúas da madrugada se dirixía a súa casa, na aldea de Lires, encontrou co coche de Mauro atravesado nada máis pasar a curva da Lagoa. Dentro, sobre o volante, inconsciente estaba Mauro. Ante o vehículo había dúas toradas de madeira de considerable diámetro.

Este veciño foi quen chamou ao 112 que se encargou con dilixencia de todo o demais.

Non se explicaba moi ben cómo se producira o accidente. Quen podía explicárnolo non estaba en condicións nin o estaría por moito tempo.

Daniel, Lidia e Marga dirixíronse inmediatamente ao hospital para saber novas de primeira man. En media hora estaban de volta. Mauro non estaba ingresado alí. Enviáranos en helicóptero para o Centro Hospitalario da Coruña. Lidia, que tiña un contacto no Centro de Cee puido averiguar que ía grave, cun forte golpe na cabeza, inconsciente e con respiración asistida.

De regreso contaron o que sabían sen ocultar nada.

— Ostia! —soltou Felipe, que non era precisamente o mellor amigo de Mauro.

Naquela mañá interminable na oficina non se fixo outra cousa que atender os teléfonos que se interesaban polo estado de Mauro.

Marga chamou á casa del por se alguén podía ofrecernos noticias. Unha señora atendeuna. Moi pouco sabía a maiores. Alí tamén esperaban algunha razón. Súa nai estaba con el; xa fora con el. A única irmá que tiña, Inés, casada en Madrid tamén fora directamente para A Coruña e acababa de chegar.

Ás veces, cando apremiaban os prazos para enviar ofertas, informes, estudos, presupostos, plans de obra, certificacións,... non baixabamos a comer e pediamos que nos subisen algo do Central. Ese día tamén o fixemos así, cunha chamada telefónica, e non precisamente por exceso de traballo, senón por desgana; tampouco tiñamos apetito.

Xa á primeira hora da tarde Lidia preguntoume –Sabe Anxo o que lle pasou a Mauro?

Acababa eu de descubrir que non sentira aínda a necesidade de compartir co meu home aquela dor que me ferira.

— Pois non. A verdade é que hoxe non me chamou e esquecín de comunicarllo –aclarei.

Sen máis, erguinme cara a ventá e marquei no meu móbil o seu número. Daba o sinal de chamada, pero non respondeu. Non tardou dez minutos en que fose el quen contactase comigo.

Máis ca unha chamada foi un informativo. Ultimamente Anxo manifestaba apatía máis ca afectos ou sorpresas. Si que me preguntou cómo estaba, qué posibilidades tiña de recuperar a consciencia, secuelas,... pero todas estas preguntas sen sinais de énfase, de pena. Como se o do accidente pertencese á normalidade cotiá. E o final do *informativo* foi *E como non me chamaches antes para contarmo?* Aquilo sooume a recriminación máis que nada. Pareceume que o dixo cun rescoldo de ironía. Cortei a chamada pensando *Serás cabrón! Como te conmoveu tanto, encima con indirectas.*

O que non sabiamos os dous logo daquela chamada é o que como parella nos esperaba.

7ª PARADA -> Paseo marítimo.

Foi aquí, neste anaco de mar, onde Baldomero Cores Trasmonte quixo, manifestándoo nas súas últimas vontades, que as súas cinzas fosen espalladas sobre esas augas (non existía, daquela, esa prohibición).

Actividade.

- A papoula era máxica, da miña autoría, foi escrita nese espazo. Leo uns parágrafos deste título.

Era unha fermosa praia. Por ser pequena, deshabitada e limpa, resultaba aínda máis fermosa. Tiña unha area tan fina e branca que se prestaba a engano. Parecía de neve. Estaba resgardada do vento por grandes rochas redondeadas.

Preto daquela praia había unha casa vella. Estaba feita de pedra. Por ventás tiña catro ocos. Os cristais romperan e os marcos de madeira que os sostiñan, pudriran. No medio da fachada unha base dun balcón. A porta era grande e grosa, feita de táboas de castiñeiro. Non estaba do trinque, pero aínda se tiña en pé e gardaba perfectamente a casa. Por entre as tellas erguíase unha cheminea con gretas. Era escura.

Por dentro non sabemos como está. Os

nenos de Espiñeiro teñen prohibido achegarse a ela. O Sr. Alcalde sacou un bando

Prohibido achegarse á casa da praia. Perigo de derribamento

Certo. Máis valía previr. Calquera día viña abaixo.

Diante da casa había un xardín. Estaba cercado por unha parede cativa. Eran tantas as hedras que tiña que a penas deixaban ve-las pedras. En vez de céspede había herbas malas, e silvas, barro, area e pedras.

Tiña tamén unha árbore, aínda nova. Era unha figueira. Estábase cubrindo de follas, porque comezaba a primavera. Non daba flores, pero si sabrosos froitos, uns figos moi doces.

Aínda estando o xardín daquela xeito, Roi disfrutaba observando ó seu redor.

Ía a miúdo ata a praia. Tamén ía o Sr. Tomás, o pescador. Ás veces achegábase Virtudes “a castañeira”, a quen o doutor aconsellara dar longos paseos. Pero ó xardín abandonado só

chegaba Roi. Non. Á casa non. Nin sequera á porta, por aquilo do bando e do derribamento.

Roi subía axiña pola parede, tiña pouca altura. Sentábase nela e botábase a inspeccionar coa mirada. A casa sempre estaba o mesmo, pero o xardín cambiaba. O trevo medraba cada día. As silvas murchábanse. As herbas malas engordaban e poñíanse máis verdes tapando o barro e a area. Non sei que tiña a figueira pero dáballe encanto e vida a aquela paraxe.

- VII Certame de Relato Curto, da FANPA de Pontevedra, onde eu teño publicado o relato MARTIÑO, sobre un ex-alumno meu que rematou coa súa vida traxicamente xusto nese peirao.

MARTIÑO

Mañá solleira. O instituto recibía os alumnos que amosaban os seus medos. Algúns estreaban mochilas, espazo, docentes, normas...

Martíño, un deses rapaces expectante ante o descoñecido, era dono dunha historia que el non elixira.

As circunstancias roubáranlle a adolescencia.

O pai nunha cadeira de rodas, e con eivas o resto do núcleo familiar. Convertérono no cabeza de familia, pois a súa constitución forte potenciou aquela desfeita. Tiña corpo, pero só contaba con doce anos.

Ía ao instituto por imperativo legal. Sen tarefas feitas polas ocupacións da véspera... ou representando a familia.

–Que pasou, Martíño?

–É que onte... apañamos a herba. –Podía ser outra das razóns.

Por estas actitudes a rapazada alcumouno *o Vello*. Viano diferente. Foi na clase de Lingua Galega cando os versos feitos por Martíño, intencionadamente ben valorados pola docente, sorprenderon o rapaz e os compañeiros. Martíño sabía escribir poemas! (Cantas cousas sabía facer Martíño!)

Comezou a escribir poesía por paixón, deixándolla á profesora para que lla *maquillase*. E o alcume de *o Vello* trocou polo de *o Poeta*. Que ben lle soaba! Todo un agasallo de autoestima.

Rematou o ensino obrigatorio. Martíño cargaría ás costas máis responsabilidade. Como lle pesaba!

Unha mañá de outono saltou a alarma pola bisbarra, tamén polo instituto, de que un exalumno desaparecera en estrañas circunstancias. Martíño.

Resolveuse o enigma. Apareceu...

Incrible! Aqueles compañeiros pregáronme que, como escritora, lle buscase outro final para a súa historia, coincidindo tamén que eu son aquela profesora. Así que...

Os grupos de rescate deran con Martíño mergullándose nas augas daquela ría. Estaba en paz, feliz. Coñecera unha preciosa serea que residía no fondo do mar. Agora pasaba o tempo escribíndolle poemas e contándolle todas as lendas que sabía da súa Costa da Morte.

A maxia da Literatura consegue todo.

8ª PARADA. Rúa Rosalía de Castro.

Polo nome desta rúa, da poeta universal, Rosalía de Castro, decidín percorrela, porque ela tamén se lembrou de Cee. Desde un dos extremos da rúa vemos o Museo Fernando Blanco que nomearemos para logo ampliar información na 10ª e última PARADA.

Actividade.

- Cantares Gallegos, de Rosalía de Castro, no que lle dedica un dos poemas ás mulleres de Cee.

Leo o poema seu “As de Cee, Virxe do Carme

Que cariñas tan ben feitas!

Cando están coloradiñas

no ruxe-ruxe da festa,

cada mirar dos seus ollos

fire coma cen saetas.

nin hai mans tan ben cortadas,

tan branquiñas e pequenas

como as que amostran finxindo

que non queren que llas vexan.

9ª PARADA -> Praciña do Olvido.

O seu nome crese que vén pola súa pequena dimensión e discreta situación.

Foi o lugar escollido para que un grupo de persoas fixeramos un recital poético o día 17 de agosto de 1996, día da Galicia Mártir, en homenaxe aos oito sindicalistas de Cee fusilados no ano 1936, con motivo do 60 cabodano do seu pasamento.

Actividade.

- A camioneta da media risa, da miña autoría, ten coma un dos escenarios ese lugar e cítase literalmente a Praciña do Olvido.
Leo eses parágrafos.

Pasados tres días estarían en Cee.

Cee é unha vila situada á beira dunha ría. Coma unha vila enfeitizada por fadas, con rúas estreitas entre antigas casas de pedra. Desde hai douscentos anos a Fonte Feal segue pichando e o reloxo da Torre continúa a vixiar que o paso do tempo non estrague tanta beleza.

A súa patroa é a Virxe da Xunqueira. Unha lenda conta que hai moitísimos anos un barco estranxeiro navegaba por mar aberto á altura desta ría, cando xurdiu unha forte tormenta que fixo que o capitán collese rumbo cara a ela para se protexer do perigo que a embarcación, cos seus tripulantes, corría.

Cada vez era máis forte o temporal. No barco levaban unha pequena imaxe de madeira que os mariñeiros tiraron ó mar en actitude suplicante. A tormenta calmou. Deixou de chover.

Deixou de ventar. Os tronos non se oían xa. Os lóstregos quedaron sen luminosidade. As augas tranquilizáronse. Así que, antes de retomaren a marcha, recolleron a imaxe que flotaba sobre as augas. Foi entón cando volveu toma-lo cariz de antes: vento forte, tronos, lóstregos, ondas de grande altura. A imaxe foi lanzada de novo ás augas e todo quedou novamente en calma. Os mariñeiros comprenderon que a imaxe quería quedar alí. E quedou.

Unha tarde, en marea baixa, unha nena paseaba pola ría cando atopou aquela imaxe de madeira entre uns xuncos, de aí o seu nome de *Xunqueira*. Correndo levou a nova a Cee. Pasaron os anos e os veciños erguéronlle unha capela que, co tempo, foi ampliándose ata chegar a ser hoxe a igrexa parroquial da vila. Aquela primitiva imaxe non existe hoxe. Foi queimada por soldados dun país veciño nunha invasión ó lugar. No sitio dela hai outra, que mandaron facer por encargo, co mesmo nome.

Era no recheo onde aparcaban os feirantes a *súa casa*. Sen dúbida ningunha, era a *súa vila* preferida. Sabía Hadrián en qué porta podía

petar sen que lle abrisen e en cál ía ser ben recibido. Coñecía Cee como a palma da *súa* man. Era quen de andar polas *súas rúas* cos ollos pechados sen enganarse.

A praciña do Olvido

A S tres e media da tarde, por aí serían. O sol quentaba forte. A veciña baixaba a persiana para da-las cabezadiñas da sesta ou quizais para ver máis cómoda a novela por capítulos da televisión.

Pola rúa non paseaba ninguén. Tan só centos de gorrións piaban abafados nas árbores da alameda. Era o día da excursión á praia de Estorde, romaría á que acoden a maior parte das familias de Cee e dos arredores para comeren xuntos nos piñeirais á beira desta praia, como remate das festas patronais. Tódolos asistentes son convidados polo concello a empanadas, sardiñas e viño. Aínda así, cada familia leva da casa tortilla, bistés, costela fritida ou o que cadre. Os gaiteiros, percorrendo tódolos grupos de xente, non paran

de tocar, entre outras pezas, a muiñeira de Chantada. Polo aire as cantareas dos distintos grupos de romeiros mestúranse nunha soa, resultando unha única melodía que só alí, ese día, se pode escoitar.

Hadrián non fora. Mamá Sinda tivera unha pequena indisposición. Levábano os pais de Amancio, pero non sentira o neno desexos de ir. Por iso Hadrián quedara.

A vila practicamente estaba baleira debido ó acontecemento.

Sentou nun banco a observa-los paxaros e sorriu cando un deles ¡Deus sabe cal! deixou cae-la cagadiña ó seu carón. Ergueuse do asento pensando que, aínda así, os paxaros seguro que tiñan escola. Unha fermosa escola feita de pallas e forrada de plumas de moitas cores. As portas e ventás terían forma de ás que voaban e percorrían distintos lugares. Era unha escola aérea.

O mesmo cós peixes –seguía a imaxinar Hadrián–. A escola deles había ser diferente: só-

lida e resistente por dentro. As vigas e columnas de espiñas. Por fóra toda ela de escamas brillantes, tan soldadas entre si que nin unha pinga entraría nela se non fose polas ventás, que non levaban cristais. Por chemineas tiña dúas aletas que se movían ó mesmo compás. Así nadaba, nadaba, nadaba. Era unha escola marítima.

A escola das bolboretas maxinábaa o neno feita de algodón, con forma de bóla e decorada de lunares azuis, verdes, amarelos, negros, vermellos... Coma unha escola saltariqueira botando de flor en flor.

E así, debuxando moitas escolas no seu maxín, chegou Hadrián, camiñando paseniño, á praciña do *Olvido*. Agradáballe moito aquel currunchito, aínda que non tiña por costume visitalo. No medio da praciña había unha pequena fonte dentro dun, tamén pequeno, estanque. A auga non atraía precisamente por fresca pero si por ser, sinxelamente, naquel caloroso día, auga.

10ª PARADA. IES Fernando Blanco e o seu monumento.

Coma colofón desta Ruta Literaria, non se pode obviar este lugar, pola súa beleza, polo seu significado.

Grazas a este filántropo ceense os habitantes deste municipio gozaron dun acceso á cultura moi superior á de todos os outros concellos limítrofes, grazas á Escola e ao Colexio que el fundou, dotado cos mellores medios pedagóxicos da época, que abriu as súas portas no ano 1896 como centro de ensinanza.

A historia de Cee non sería a mesma sen este persoeiro benefactor.

Actividade.

- Historia de la Fundación Fernando Blanco, da que son autores Enrique Rey (profesor) e Antonino Castro (cura párroco), ambos xa falecidos. Leo algo da súa biografía contemplada neste volume.

INFANCIA.—En Cée se deslizaron sus primeros años. Su infancia conoció las estrecheces en que la muerte de su padre, Juan Antonio Blanco, dejó sumida a la familia; era éste quien, con los honorarios que percibía con su profesión de cirujano, cubría las necesidades económicas del hogar y sacaba adelante a la prole.

Su muerte, acaecida el 31 de marzo de 1797 (13), cuando don Fernando no había cumplido dos años de edad, deja en desamparo a la viuda y la obliga, seguramente, a hacer muchos equilibrios y pasar por muchas privaciones para sacar adelante a sus cinco hijos, a la sazón, de 17, 14, 11, 4 y un año de edad (14), aunque no creemos aventurado suponer que en cuanto al sostenimiento y educación de don Fernando la ayudara don Fernando Blanco Giance, cura párroco de Mazaricos,

quien, siendo todavía diácono, había apadrinado al niño en el bautismo (15). Posiblemente en Mazaricos, con su tío, haya estado el niño algún tiempo.

Sucesos inesperados y sangrientos vinieron a turbar la tranquilidad de la comarca y de la villa, y a complicar más la ya precaria situación de la familia de don Fernando. Los ejércitos napoleónicos, en su devastadora marcha a través de la Península Ibérica, llegaron a Cée por el monte de la Armada el 13 de abril de 1809. Igual que en los demás sitios por donde pasaron, sembraron también la devastación y la muerte entre los pacíficos vecinos de la villa.

La casa de don Fernando estaba contigua al cementerio parroquial, situado en el atrio de la iglesia, y fue una de las primeras en ser reducidas a cenizas por las hordas napoleónicas (16), exasperadas por la resistencia que habían encontrado, en su camino hacia Cée, a su paso por Ponte Olveira, donde el día 12 le había hecho frente la gente de los pueblos cercanos, dirigida por el ya citado don Fernando Blanco Giance, tío padrino de pila de don Fernando, entonces cura rector de S. Juan de Mazaricos y que murió heroicamente, degollado por las tropas de Napoleón (17).

La mayor parte de las casas quedaron reducidas a cenizas, mientras que sus consternados habitantes, a quienes el enemigo cogió indefensos, huían a los montes cercanos, desde donde contemplaron la desolación de su querida villa.

Ante esta situación, Josefa Suárez, que con grandes apuros atendía a la educación de sus hijos, consintió, al menos a los varones —Juan Antonio, José Ramón Antonio y Fernando Manuel— fuesen recogidos por unos parientes que tenía en la ciudad de El Ferrol.

EMIGRACION Y VIDA EN AMERICA.—Los parientes de El Ferrol, queriendo dar empleo a los jóvenes, los embarcaron para América, para La Habana a don Fernando, a la edad de 13 años.

No fue primero de la familia en emigrar. Su tío Alberto Blanco había fallecido el día 24 de mayo de 1736 en Coimbra y fue sepultado

en la iglesia parroquial de dicha ciudad (18). Su primo hermano Bartolomé Blanco de Lema emigró a Nueva York, donde falleció el 10 de agosto de 1874 (19). Y su cuñado Gerónimo Caamaño, Piloto de Costa, casado con su hermana María Antonia (20), falleció, con todos los demás tripulantes de un barco de su padre, Juan Caamaño, en la playa de Gandía (Valencia). (21).

Don Fernando, cuando llegó a la capital de Cuba, entró de dependiente en un comercio de ultramarinos, y allí siguió por espacio de más de 20 años, hasta que se decidió por el negocio de la ferretería, en el cual obtuvo pingües ganancias y realizó diversas operaciones mercantiles que le pusieron en el camino de la riqueza, a la que llega en no largo plazo.

La empresa y las sociedades mercantiles en las que figuraba poco después demuestran claramente lo mucho que acrecentó su fortuna. Era accionista de los Bancos Español de La Habana, Alianza, Santa Catalina; de los ferrocarriles de la isla de Cuba, y socio de varias casas comerciales. (22).

Décimo quinto. No teniendo herederos forzosos y pudiendo por consiguiente disponer libremente de todos mis bienes, es mi última voluntad instituir fideicomisarios á Don Juan A. Baldonado y Don Brígido Zavala ya nombrados albaceas para que con dichos bienes y sus productos funden en mi pueblo natal y casa en que nací un Colejio de primera y segunda enseñanza que se dará gratuita hasta donde alcancen los proventos de mi caudal, bien entendido que desde el momento que el Gobierno quisiera incautarse por cualquier evento o causa sea cual fuere de dicho Colejio faculto desde ahora a mis albaceas y fideicomisarios para que los empleen en otras obras benéficas y de caridad en mi pueblo, a cuyo fin les doy facultad amplia y bastante para que por sí o por medio de apoderados los realicen y empleen de la manera y en la forma que juzguen más conveniente conforme á mi voluntad de que ya tienen conocimiento; entendiéndose relevados de toda fianza o caución de que se crea ya el Gobierno ó cualquiera Corporación, Tribunal, Juzgado ó particular con derecho á exigirlos, pues de todo les relevo por la ilimitada confianza que se merecen. Y les faculto, para que si ellos no pudieran concluir definitivamente la obra que les encomiendo, puedan nombrar por testamento ó en la forma que mejor vieren convenir la persona ó personas de su completa confianza que por ellos y á mi nombre los realicen con las mismas facultades que á ellos les confiero de poder delegar sin limitación alguna, imponiéndoles la obligación de hacer dicho nombramiento, tan luego ocurra mi falle-

cimiento, a prevención de que la hora incierta de la muerte, no les sorprenda sin haberlo cumplido. Y por último ordeno y mando que si en lo sucesivo después de cumplida mi voluntad en todas sus partes dispusiere o quisiere el Gobierno ó alguna corporación, bajo cualquier concepto, pretesto o causa, incautar ó destinar á otro objeto diferente del que me propongo los bienes que ya lo constituyen, que la persona ó personas encargadas de la dirección, administración ó gobierno de dicho Colejio de primera y segunda enseñanza puedan cumplir mi deseo, cual lo encargo hoy a mis albaceas al principio de esta cláusula y con las mismas facultades que a ellos les otorgo, a fin de que en ningún tiempo ni por ningún motivo, causa, pretesto, derecho ó eventualidad, deje de cumplirse estrictamente esta mi última voluntad en bien de la humanidad y para que esta pueda disfrutarlo con la bendición de Dios y para eterno descanso de mi alma.

Se aínda quedase tempo, entre todas e todos fariamos un poema “circular”. Cada participante na Ruta Literaria diríalle algo a Fernando Blanco, que, de seguro, resultaría novidoso. Sería eu quen comezase, así:

“O máis bo e xeneroso.

(...) “.